

Ewa Kumik

Sukcesy i niepowodzenia w kształceniu muzycznym w ocenie studentów Akademii Muzycznej w Łodzi

Wartości w muzyce 6, 290-300

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Kumik

Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów
Łódź

Sukcesy i niepowodzenia w kształceniu muzycznym w ocenie studentów Akademii Muzycznej w Łodzi

Zarys problematyki badawczej

Już w XIX wieku wierzono, że człowiek nie jest bierną jednostką, lecz jednostką twórczą — może sam kształtować swój los i mieć wpływ na to, co go w życiu spotyka. Wierzono również, że o sukcesie człowieka decydują jego umiejętności, a nie to, skąd pochodzi. Wzorem człowieka sukcesu w dziewiętnastowiecznej literaturze amerykańskiej stał się człowiek pochodzący z małego miasta lub wsi, posiadający rodzinę, niekoniecznie wykształcony w zawodzie, który wykonuje, ale posiadający doświadczenie i chęć do nauki. Uważano bowiem, że „ucząc się od podstaw i wykonując początkowo najprostsze zadania, by potem stopniowo awansować”¹, można lepiej poznać „specyfikę swojej pracy”². Za najważniejszy krok do sukcesu uważano odkrycie swojego powołania. Ogromne znaczenie miał również charakter — pracowitość i wytrwałość, „niezrażanie się przeszkodami i wytrwale pokonywanie trudności”³. Dziewiętnastowieczny wzór człowieka sukcesu to tak zwany *self made man*. „Dary losu, takie jak korzystne pochodzenie społeczne i wysoki status materialny rodziców czy też wybitna inteligencja, nie miały większego znaczenia. Dobre warunki na starcie mogły nawet przeszkadzać w osiągnięciu sukcesu. Najważniejszy był bowiem charakter jednostki, a ten mogła ona odpowiednio kształtować”⁴.

¹ E. Grzeszczyk: *Sukces — amerykańskie wzory — polskie realia*. Warszawa 2003, s. 39.

² Ibidem.

³ Ibidem, s. 40.

⁴ Ibidem, s. 41.

Ogromną popularnością cieszyły się biografie ludzi sukcesu, m.in. biografia Benjamina Franklina, Andrew Mellona czy Johna Rockefellera. Byli to ludzie „niezwykle ambitni, nakierowani na osiągnięcie zamierzonego celu, nie podążający za masami, lecz szukający dla siebie nowych rozwiązań”⁵. Stali się uosobieniem **amerykańskiego snu**. Dzięki swojej pracowitości i zdolnościom odnieśli sukces i stali się dowodem na to, że „każdy może odnieść sukces, jeśli tylko odpowiednio się postara”⁶.

Często jest tak, że osoby, które osiągają sukces w jakiejś dziedzinie, muszą radzić sobie z większą ilością niepowodzeń. Zasada jest prosta — im więcej razy próbujemy, tym większe prawdopodobieństwo, że nam się uda. Gdy chcemy się czegoś nauczyć, marzymy o sukcesie w danej dziedzinie, musimy ćwiczyć, działać, popełniać błędy, wyciągać z nich wnioski. Jest to jedyna droga. Czasami jednak rzeczywistość bywa inna. Kiedy człowiek ma kłopoty, napotyka na różnego rodzaju trudności, wtedy często zaczyna porównywać się z innymi. Jednym z podstawowych błędów w radzeniu sobie z niepowodzeniami jest to, że porównujemy się z najlepszymi, stawiając siebie na przegranej pozycji. W ten sposób obniżamy własną samoocenę i rezygnujemy z podejmowania dalszego działania. Ważne jest, aby wiedzieć, jak sobie poradzić z powstającymi niepowodzeniami.

W kształceniu muzycznym, podobnie jak w innych sferach życia, można odnosić sukcesy i porażki. Najważniejszymi towarzyszami na tej drodze edukacji i rozwoju od najmłodszych lat są rodzice i nauczyciele. Właściwe kształtowanie młodego człowieka możliwe jest wtedy, gdy zaistnieje jedność celów pomiędzy domem rodzinnym, a szkołą.

W niniejszym artykule przedstawię badania, które przeprowadziłam wśród studentów Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Badania skonfrontuję z literaturą przedmiotu.

Sukces i jego komponenty

Słowo „sukces” budzi zazwyczaj ambiwalentne uczucia. Kojarzy się z terminami takimi jak — „awans”, „pozytywne myślenie”, „optymizm”, „indywidualizm”, ale rozumiany jest również w znaczeniu pejoratywnym — jako odrzucenie pewnych wartości, egoizm i pogoń za pieniędzmi. Człowiek sukcesu postrzegany jest często jako karierowicz, którego dewizą jest hasło: „cel uświęca środki”. Sukces uznaje się za wartość, która jest obca naszej kulturze —

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, s. 26.

wzór do naśladowania zaczerpnięty z kultury Zachodu⁷. Zachód kojarzył się bowiem nieodmiennie z dobrobytem i większymi możliwościami — zarówno na gruncie zawodowym, jak i prywatnym. Amerykański styl życia dla zainteresowanego tym problemem Polaka „oznaczał przede wszystkim dostatek, luz, młodość, optymizm, kolorowe przeżycia [...]. Ameryka była krajem wolności i swobody, gdzie w dodatku każdy może się dorobić”⁸. Propagowane przez Benjamina Franklina hasła: „czas to pieniądz”, „oszczędnością i pracą ludzie się bogacą” czy „strzeżonego Pan Bóg strzeże” szybko przeniknęły do świadomości społecznej — wyrażały bowiem silne przekonanie, iż „każda jednostka, niezależnie od warunków, jeśli tylko trzeźwo myśli, wyróżnia się inicjatywą i pracowitością, jest w stanie odnieść sukces”⁹. Najważniejsze cechy self made mana to pracowitość, oszczędność, metodyczność, planowość oraz koncentracja na wyznaczonym celu. Praca postrzegana była nie tylko jako „klasyczna purytańska cnota”, która przyczynia się do uzyskania wiecznego zbawienia i tworenia ziemskiego dobrobytu, ale postrzegana była również jako „recepta na dobre samopoczucie”. Zdaniem Franklina, człowiek może przeprowadzić „wielkie zmiany i zdziałać bardzo wiele wśród ludzi, jeśli tylko opracuje najpierw dobry plan [...] i uczyni tę sprawę wyłącznym przedmiotem swoich starań i prac”¹⁰. Ważna jest również metodyczność w wyrażaniu swoich myśli, upór, wytrwałość, kształtowanie swojego wizerunku.

Człowiek sukcesu często już swoim wyglądem sygnalizuje, że jest godnym zaufania profesjonalistą. Ważny wydaje się jednak nie tylko wygląd zewnętrzny, aparycja, ale również charakterystyczny błysk w oku, sugerujący energię, pasję, pozytywne nastawienie do życia. Ludzie, którzy są przebojowi, energiczni, kreatywni, o odpowiednim pozytywnym nastawieniu do pracy, mają większą szansę na sukces, ponieważ swoją pracę traktują jak przyjemność. „Człowiek sukcesu, to człowiek czynu”. Ważnym komponentem jest również optymizm, wytrwałość, umiejętność niepoddawania się w chwilach niepowodzeń oraz chęć osiągnięcia sukcesu; podporządkowanie danej sprawie całej swojej energii i czasu. Pewność siebie, poczucie własnej wartości oraz świadomość celu, który chce się osiągnąć, również zwiększają szansę na sukces. „Poczucie własnej wartości i świadomość zamierzonego celu powodują, że ludzie sukcesu umieją śmiało i w sposób asertywny zabiegać o to, czego pragną. Nie czekają, aż ktoś ich dostrzeże czy doceni, lecz sami ubiegają się o promocję. [...] Umieją się zaprezentować w korzystnym świetle, podkreślić swoje atuty”¹¹. Wzór sukcesu, który można zaobserwować w mediach, to przede wszystkim — „szybka karie-

⁷ Ibidem, s. 10.

⁸ Ibidem, s. 130.

⁹ Ibidem, s. 29.

¹⁰ Ibidem, s. 30—31.

¹¹ Ibidem, s. 212—219.

ra, duże pieniądze i wystawna konsumpcja [...] osiągnięte dzięki pewnej dozie bezwzględności i kosztem wyrzeczenia się pewnych wartości”¹².

Słownik języka polskiego definiuje sukces jako „powodzenie, zwycięstwo; osiągnięcie, zdobycz”¹³, natomiast *Słownik wyrazów obcych* określa sukces jako „udanie się czego, pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia, imprezy itp.; osiągnięcie, powodzenie, triumf”¹⁴, a także jako „osiągnięcie, wyczyn, powodzenie”¹⁵. Przyjmując określenie sukces jako powodzenie, należy zwrócić uwagę na wyjaśnienie tego terminu w słowniku pedagogicznym, który podaje definicję pojęcia „powodzenie szkolne” jako „proces polegający na powstawaniu pełnej harmonii między celami edukacji i wymaganiami szkoły a osiągnięciami szkolnymi i rzeczywistymi możliwościami uczniów”¹⁶. Powodzenie szkolne uczniów zależy tak naprawdę od wielu trudnych do określenia czynników. Nie ulega wątpliwości, że najważniejszym czynnikiem jest szkoła¹⁷.

W dążeniu do sukcesu wciąż liczy się przede wszystkim — „siła woli, ambicja, wytrwałość i przedsiębiorczość. Tajemnicy sukcesu wciąż szuka się w cechach wewnętrznych człowieka, a nie w sprzyjających okolicznościach zewnętrznych”¹⁸. Badania dowodzą, że „sukces w 15% zależy od wykształcenia, zdolności i umiejętności zawodowych, a w 85% od czynników osobowościowych”¹⁹. Oprócz wiedzy i umiejętności zawodowych potrzebne jest również „szczęście, radość i wiara”²⁰. „Recepta na sukces [...] jest prosta: po pierwsze praca, po drugie wiara, po trzecie wytrwałość”²¹.

Niepowodzenia szkolne

Zagadnienia sukcesów i niepowodzeń szkolnych należy rozpatrywać łącznie, „w nauczaniu bowiem, kiedy kończy się powodzenie, wówczas zaczyna się niepowodzenie, i odwrotnie”²². Pojęcie niepowodzenia w nauce jest różnie określane w literaturze przedmiotu. Wincenty Okoń określa niepowodzenia szkolne

¹² Ibidem, s. 259.

¹³ *Słownik poprawnej polszczyzny*. Red. W. Doroszewski. Warszawa 1981, s. 739.

¹⁴ W. Kopaliński: *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa 1980, s. 711.

¹⁵ Idem: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Warszawa 1990, s. 487.

¹⁶ W. Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa 2007, s. 325.

¹⁷ F. Bereźnicki: *Dydaktyka kształcenia ogólnego*. Kraków 2004, s. 406.

¹⁸ E. Grzeszczyk: *Sukces — amerykańskie wzory...*, s. 49

¹⁹ J. Przemieniecki: *Jak zyskać uznanie szefa i odnieść sukces w pracy*. Gliwice 2007, s. 18.

²⁰ Ibidem, s. 77.

²¹ E. Grzeszczyk: *Sukces — amerykańskie wzory...*, s. 139.

²² J. Konopnicki: *Powodzenia i niepowodzenia szkolne*. Warszawa 1966, s. 14.

jako „proces pojawiania się i utrwalania rozbieżności między celami edukacji a osiągnięciami szkolnymi oraz kształtowanie się negatywnego stosunku młodzieży wobec wymagań szkolnych”²³. Zjawisko niepowodzeń szkolnych określone jest również jako „sytuacje, które charakteryzują się występowaniem wyraźnych rozbieżności między wymaganiami wychowawczymi i dydaktycznymi szkoły a postępowaniem uczniów oraz uzyskiwanymi przez nich wynikami nauczania. Oczywiście przy założeniu, że wymagania szkoły są zgodne z uznawanymi przez społeczeństwo celami wychowania oraz adekwatne w stosunku do obowiązujących programów”²⁴. Krzysztof M. Czarnecki poszerza to pojęcie o aspekt wysiłku ucznia skierowanego na osiągnięcie sukcesu. W ujęciu tego autora „niepowodzeniem jest rozbieżność ocen między wysiłkiem wkładanym w uczenie się, a jego sukcesami szkolnymi ocenianymi przez nauczyciela”²⁵.

Niepowodzenia szkolne można też określić jako pewną kategorię: „negatywnie ocenianych — z jakiegoś punktu widzenia — skutków działań edukacyjnych związanych ze szkołą”²⁶. Wojciech Kojs proponuje rozpatrywać zagadnienie niepowodzeń szkolnych w kontekście odpowiedzialności i poczucia sprawstwa szkoły jako wspólnoty społecznej utworzonej: „ze względu na udogodnione lub narzucane do realizacji cele i zadania edukacyjne”²⁷ odnoszące się do pożądanych cech uczniów.

Analizując problematykę niepowodzeń szkolnych, można zauważyć, że najczęściej odpowiedzialnością za ich występowanie obarcza się nauczycieli i uczniów. Należy jednak pamiętać, że ani nauczyciele, a tym bardziej uczniowie nie powołują szkoły, nie mają też wpływu na określenie jej zadań, celów, treści nauczania. Jan Konopnicki pisał: „wbrew powszechnemu mniemaniu przyczyny niepowodzenia w nauce szkolnej nie tkwią głównie w brakach intelektualnych, ogólnych czy specjalnych. Na pierwszy plan musimy raczej wysunąć przyczyny społeczne, później silnie z nimi powiązane przyczyny emocjonalne, a dopiero na końcu intelektualne”²⁸.

Niepowodzenia w nauce szkolnej mogą mieć charakter ukryty lub jawny. Niepowodzenia ukryte występują wtedy, gdy nauczyciele nie dostrzegają braków w wiadomościach, umiejętnościach i nawykach uczniów, mimo że braki tego rodzaju rzeczywiście istnieją²⁹. Pojawiają się też wówczas pierwsze oznaki niezadowolenia ze szkoły i negatywnego do niej stosunku³⁰. Niepowodzenia ukryte zwykle prowadzą do niepowodzeń jawnych. Nauczyciel zauważa braki

²³ W. Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa 2007, s. 276.

²⁴ C. Kupisiewicz: *Podstawy dydaktyki ogólnej*. Warszawa 1984, s. 211.

²⁵ K.M. Czarnecki: *Źródła trudności i niepowodzeń uczniów klas początkowych w uczeniu się pojęć szkolnych*. Kraków 1998, s. 127.

²⁶ W. Kojs: *Wokół pojęcia niepowodzeń szkolnych*. Warszawa 1998, s. 16.

²⁷ Ibidem, s. 17.

²⁸ J. Konopnicki: *Powodzenia i niepowodzenia szkolne...*, s. 105.

²⁹ C. Kupisiewicz: *Podstawy dydaktyki ogólnej...*, s. 211.

³⁰ W. Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny...*, s. 276.

w opanowaniu przez ucznia wiedzy i wystawia pierwsze oceny niedostateczne. Oceny najczęściej są poprawiane, lecz kryjące się za nimi braki i zaniedbania najczęściej zostają. Jeżeli ocena odnosi się do całorocznej pracy ucznia i musi on powtarzać daną klasę, to mamy do czynienia z drugorocznością. Zjawisko to dość często prowadzi do tzw. odsiewu szkolnego, czyli do całkowitego przerywania nauki przed ukończeniem szkoły³¹. W szkolnictwie muzycznym występują niepowodzenia szkolne o charakterze ukrytym i jawnym. Często zdarza się tak, że w sytuacji, kiedy uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną z gry na danym instrumencie, to albo zmienia instrument, albo rezygnuje z nauki w szkole muzycznej. Drugoroczność jest bardzo sporadycznym zjawiskiem występującym w szkołach muzycznych.

Niepowodzenia szkolne to z jednej strony problem ucznia, który napotyka na różnego rodzaju trudności w trakcie edukacji, a z drugiej strony porażka pedagogiczna nauczycieli, polegająca na braku skuteczności podjętych działań w stosunku do ucznia. Przyczyny niepowodzeń szkolnych są na ogół złożone. Polscy badacze (Czesław Kupisiewicz, Maria Tyszkowa, Halina Spionek, Jan Zborowski, Zbigniew Kwiecieński, Anna Karpińska i inni) wyróżniają trzy grupy tych przyczyn: społeczno-środowiskowe, biopsychiczne i dydaktyczne³². Do przyczyn społeczno-środowiskowych zaliczają m.in. niekorzystne warunki mieszkaniowe, niewłaściwą postawę rodziców wobec dziecka, brak zrozumienia i zaspokojenia potrzeb dziecka, brak porozumienia szkoły z domem rodzinnym, wpływ grup rówieśniczych. Ważny jest także poziom potrzeb intelektualnych i kulturalnych rodziców oraz możliwości ich zaspokojenia. Konfliktowa atmosfera w rodzinie sprawia, że dziecko nie jest w stanie pracować w szkole, traci poczucie bezpieczeństwa, zaufania i miłości, a także traci chęć do nauki. Przyczyny biopsychiczne powiązane są z zadaniami wrodzonymi i warunkami ich rozwoju oraz ze stanem zdrowia. Wielu uczniów nie może poradzić sobie ze stresem szkolnym związanym z ciągłym ocenianiem, przeżywa także stany depresyjno-lękowe. Przyczyny emocjonalne utrudniają lub wręcz uniemożliwiają powodzenie w nauce. Kolejnym czynnikiem może być brak motywacji do nauki, powolne tempo myślenia, niestałość uwagi, a także brak zdolności i uzdolnień. Przyczyny dydaktyczne niepowodzeń szkolnych to problemy związane z nieodpowiednimi zewnętrznymi warunkami pracy dydaktycznej nauczycieli, z działalnością pedagogiczną nauczyciela, a także związane z niewłaściwą pracą ucznia. Dużą winę za występowanie niepowodzeń szkolnych upatruje się w nauczycielach, zarzucając im: „brak obiektywnej oceny pracy uczniów, niewłaściwy stosunek do uczniów i wykonywanej przez nich pracy, złe przygotowanie pedagogiczne, metodyczne i merytoryczne”³³. Nauczyciel nie zawsze

³¹ Ibidem, s. 276.

³² F. B e r e ż n i c k i: *Zarys dydaktyki szkolnej*. Szczecin 2011, s. 220.

³³ J. K o n o p n i c k i: *Powodzenia i niepowodzenia szkolne...*, s. 106.

jest w stanie usunąć przyczyny niepowodzeń szkolnych, ale może i powinien przeciwdziałać tym przyczynom, które tkwią „w nim samym oraz w narzędziach jego pracy”³⁴. Zdaniem Mieczysława Łobockiego przyczyny dydaktyczne wynikają głównie z niezbyt przywiązywanej uwagi do wyrabiania w uczniach „pozytywnej motywacji uczenia się”³⁵.

W związku z różnymi rodzajami niepowodzeń szkolnych i ze zróżnicowanym charakterem ich przyczyn, również zapobieganie owym trudnościom musi być wielotorowe. Do podstawowych dydaktycznych środków zapobiegania i zwalczania niepowodzeń szkolnych zalicza się: profilaktykę pedagogiczną, diagnozę pedagogiczną oraz terapię pedagogiczną³⁶. Profilaktyka w pedagogice to ogół działań zapobiegających powstawaniu u dzieci niepożądanych przyzwyczajęń i postaw, błędów w uczeniu się³⁷. Profilaktyka pedagogiczna to przede wszystkim prawidłowa i racjonalna organizacja procesu nauczania i uczenia się. Podstawą diagnozy pedagogicznej powinny być m.in. indywidualne rozmowy nauczycieli z uczniami i ich rodzicami lub opiekunami w celu jak najdokładniejszego poznania każdego ucznia, w tym jego pozycji w rodzinie i grupie rówieśniczej, warunków życia, zainteresowań, cech charakteru itp. Ważnym składnikiem diagnozy jest także posługiwanie się przez nauczycieli starannie przemyślanymi formami kontroli i oceny postępów uczniów w nauce³⁸. Nauczyciel, znając braki uczniów w zakresie danego materiału nauczania, powinien stosować różne metody, dostosowując zadania i polecenia dydaktyczne do indywidualnych potrzeb uczniów. Ważna jest diagnoza oraz szybkie rozpoczęcie terapii, która będzie miała na celu nie tylko wyeliminowanie problemu, ale przede wszystkim uświadomienie uczniowi, że powinien rozwijać swoje zainteresowania i odkrywać umiejętności, które sprawiają mu satysfakcję.

W procesie kształcenia muzycznego bardzo ważna jest relacja uczeń — nauczyciel — rodzice. Od właściwie funkcjonujących relacji tych trzech elementów zależy rozwój muzyczny dziecka — jego zdolności, zainteresowań, cech osobowości³⁹. Współczesne badania psychologiczno-muzyczne np. Marii Manturzewskiej (1990) i Johna A. Slobody (1990) — potwierdzają tezę, że talent muzyczny jest zjawiskiem społecznym, w którego kształtowaniu współkreatywną rolę pełnią nauczyciele i środowisko rodzinne ucznia⁴⁰.

³⁴ C. Kupisiewicz: *Podstawy dydaktyki ogólnej...*, s. 225.

³⁵ M. Łobocki: *Trudności wychowawcze w szkole*. Warszawa 1989, s. 59.

³⁶ C. Kupisiewicz: *Dydaktyka. Podręcznik akademicki*. Kraków 2012, s. 298.

³⁷ W. Okoń: *Nowy słownik pedagogiczny...*, s. 333.

³⁸ C. Kupisiewicz: *Dydaktyka...*, s. 299.

³⁹ *Psychologiczne podstawy kształcenia muzycznego*. Red. M. Manturzevska. Warszawa 1999, s. 161.

⁴⁰ E. Jaślar-Walicka: *Różne modele nauczycieli w przebiegu edukacji muzycznej w świetle badań amerykańskich i polskich nad muzykami i talentami muzycznymi*. W: *Psychologiczne podstawy kształcenia muzycznego...*, s. 169.

Wyniki badań własnych

O sukcesy i niepowodzenia w kształceniu muzycznym zapytałam studentów uczęszczających na zajęcia dydaktyczne, które odbywają się w ramach Studium Pedagogicznego w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. W badaniach, które przeprowadziłam w listopadzie 2013 roku, zastosowałam sondaż diagnostyczny. Wśród 78 badanych osób było 50 kobiet i 28 mężczyzn w wieku od 19 do 21 lat. Przewagę stanowili dziewiętnastolatki (44%). Respondenci to absolwenci polskich ogólnokształcących szkół muzycznych (48%) oraz szkół muzycznych tzw. popołudniowych (52%). Zastosowany kwestionariusz ankiety składał się z pytań otwartych i zamkniętych, które dotyczyły sukcesów i niepowodzeń w kształceniu muzycznym respondentów.

Dla badanych sukces to m.in.: osiągnięcie zamierzonego celu, spełnienie oczekiwań i swoich ambicji, bycie w czymś najlepszym, zadowolenie z wykonywanego zadania potwierdzone pozytywną opinią osób trzecich, spełnienie marzeń. Sukces to dla respondentów także takie zjawisko, kiedy człowiek się uśmiecha, jest zadowolony z wykonywanej pracy, czuje się spełniony, staje się lepszym człowiekiem. W kształceniu muzycznym osiągnięcie sukcesu to — według badanych — zagranie dobrego koncertu, pomyślne zdanie egzaminu i dostanie się na studia, radość z dobrze zdanego egzaminu, odpowiednie dopasowanie programu do umiejętności ucznia, samorealizacja i doskonalenie swoich umiejętności, dowartościowanie siebie i motywacja do kolejnej, bardziej wyężonej pracy.

Studenci w pełni zdają sobie sprawę z tego, że osiągnięcie sukcesu w kształceniu muzycznym możliwe jest dzięki rzetelnej i systematycznej pracy, wytrwałości w dążeniu do celu, pozytywnej motywacji, pasji w tym, co robią. To także dobre relacje z pedagogiem, uczenie się samokontroli i aktywnego słuchania, bycie konsekwentnym w swojej pracy oraz ważne jest, aby nie poddawać się w przypadku krytyki czy porażki. Jedna ze studentek napisała: *wielką sztuką jest rozkochanie dziecka w świecie muzyki, osiągnięcie tego stanu jest wielkim sukcesem.*

Respondenci, kształcąc się muzycznie przez wiele lat, mają na swoich kontaktach wiele sukcesów. Do najczęściej wymienianych należą: zagranie egzaminu z gry na instrumencie na ocenę celującą, wykonanie utworów dokładnie tak, jak to było zaplanowane, liczne nagrody na konkursach, ukończenie szkoły muzycznej I i II stopnia, zdanie egzaminów wstępnych i dostanie się na studia muzyczne. Wśród największych swoich sukcesów badani podali również udział w koncercie dyplomowym w Filharmonii Łódzkiej, nagranie płyty, poprawa jakości dźwięku u ucznia, nawiązanie bardzo pozytywnej relacji z uczniem, występy z chórem dziecięcym i młodzieżowym, otrzymanie propozycji pracy w profesjonalnym zespole wokalnym. Studenci pracujący tak pisali o swoich sukcesach:

Zajęcia muzyczne, które prowadzę, cieszą się dużym zainteresowaniem. Odbieram wiele życzliwości ze strony dzieci i ich rodziców, co daje mi poczucie, że są one potrzebne. Były też inne wypowiedzi, m.in.: Sukces w zawodzie muzyka to niewątpliwie zdobycie tytułu magistra, ale i późniejsza możliwość czynnego uprawiania zawodu. W moim przypadku jest to: praca w orkiestrze symfonicznej, działalność kameralna (kwartet smyczkowy) oraz duet z muzyką jazzową, ale również działalność w niszy, którą stworzyłem dla własnych potrzeb (tworzenie muzyki dla potrzeb tv) etc. Poczytuję za osobisty sukces możliwość pracy w tak niszowym zawodzie, zwłaszcza w czasach, kiedy ogólny rynek pracy jest mocno zawężony.

Kształtowanie zamiłowania do muzyki to jedno z ważniejszych zadań, jakie są do zrealizowania przez nauczyciela w szkole muzycznej. Ważne jest także pomaganie uczniowi w rozwoju, towarzyszenie mu w osiąganiu sukcesów i we wzmacnianiu umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Wspomagając rozwój ucznia, nauczyciel staje naprzeciw jego potrzebom, zainteresowaniom i problemom. Ważne jest, aby uczeń czuł, że w szkole jest bezpieczny, otoczony ludźmi darzącymi go zaufaniem i sympatią.

Podając przykłady swoich największych niepowodzeń w kształceniu muzycznym respondenci wymieniali m.in.: źle zagrany koncert, złą ocenę na egzaminie z instrumentu, „klapa” na egzaminie wstępnym na uczelnię muzyczną, niedostosowanie programów do możliwości ucznia. Niektórzy badani stwierdzili, że w czasie swojej edukacji muzycznej mieli drobne porażki, z którymi sobie poradzili. Większego niepowodzenia nie mieli. Jedna z badanych podała, że za swoje największe niepowodzenie w kształceniu muzycznym uważa fakt wpojenia jej, że konkursy muzyczne są „wielkim złem”.

Badani studenci uważają, że przyczyną niepowodzeń w kształceniu muzycznym jest czasami brak wsparcia ze strony najbliższych, tzn. rodziny (65%), nauczycieli (57%), znajomych (48%). Często też badani odczuwają brak akceptacji rówieśników (45%), wśród których często nie znajdują zrozumienia dla swojej pasji. Brak sprzyjających warunków do nauki (76%), które są związane np. z brakiem własnego pokoju, w którym można ćwiczyć na instrumencie oraz kłopotami finansowymi, które uniemożliwiają zakup dobrego instrumentu, również utrudniają osiągnięcie sukcesu.

Jako przyczyny biopsychiczne niepowodzeń w kształceniu muzycznym respondenci podają m.in. brak wiary w siebie, w swoje możliwości, niskie poczucie własnej wartości, brak motywacji. Większość badanych (92%) podała, że ma trudności w radzeniu sobie ze stresem i tremą. Fakt ten powoduje, że gorzej grają podczas swoich występów, są częściej narażeni na porażkę niż ich koleżanki i koledzy. Sytuacja ta prowadzi do obniżenia samooceny, zwątpienia we własne siły, a nawet do zaburzeń na tle nerwicowym. Profesjonalne kształcenie muzyczne związane jest z dużą ilością koncertów, egzaminów, publicznymi występami. Artysta poddawany jest ciągłej ocenie. Respondenci zauważają, że po-

ważną przyczyną niepowodzeń w kształceniu muzycznym jest ich własne leniwość (68%). Często trudno im zmobilizować się do ćwiczenia na instrumencie. Fakt ten skutkuje kłopotami w nauce, słabszymi ocenami, gorzej zagranym koncertem. Badani podają, że niepowodzenia powoduje również złe samopoczucie oraz kłopoty zdrowotne.

Kolejna grupa problemów dotyczyła przyczyn dydaktycznych niepowodzeń w kształceniu muzycznym. Wśród tych przyczyn respondenci podają przykłady leżące nie tylko po stronie nauczyciela, ale także po stronie ucznia. Nauczyciel, który w sposób nieumiejętny przekazuje wiedzę (68%). Często zdarza się tak, że nauczyciel nie jest w stanie lub nie potrafi pokazać uczniowi, w jaki sposób powinien ćwiczyć dany fragment w utworze. Wymaga od ucznia zbyt wiele, zadaje do zagrania zbyt trudne utwory, często przekraczające możliwości ucznia. Ważną przyczyną niepowodzeń są złe relacje pomiędzy uczniem a nauczycielem (58%). Jako przykłady leżące po stronie uczniów podają przede wszystkim brak systematyczności w ćwiczeniu oraz złe metody ćwiczenia (72%). W osiągnięciu sukcesów przeszkadzają im także niesprzyjające warunki pracy, przemęczenie, presja wynikająca z nadmiaru zajęć oraz materiału do przyswojenia.

Respondenci uważają, że niepowodzenia, z którymi spotykają się podczas kształcenia muzycznego, można przezwyciężyć. Bardzo ważne jest zachowanie dobrych relacji pomiędzy nauczycielem a uczniem, wzajemne zrozumienie. Nauczyciel powinien nawiązać dobrą, przyjazną relację z uczniem, obserwować, wspierać i motywować do pracy, chwalić wtedy, gdy na to zasługuje. Ważne w przezwyciężaniu niepowodzeń jest zaangażowanie rodziców w edukację muzyczną dziecka, a także rozmowy uczniów z rodzicami, psychologiem i pedagogiem. Nie bez znaczenia jest także stawianie sobie realnych do osiągnięcia celów zgodnie z własnymi możliwościami.

Zakończenie

Różne są źródła występowania sukcesów i niepowodzeń w kształceniu muzycznym. Od początku edukacji bardzo ważna jest akceptacja rodziców i nauczycieli, ponieważ dzięki temu kształtuje się w dziecku pozytywny obraz własnej osoby, a także wzrasta jego samoocena. Ważne jest, aby nauczyciel wspólnie z rodzicami ucznia ustalał kierunek i metody wspierania jego rozwoju⁴¹. Występujące w kształceniu muzycznym niepowodzenia spowodowane są różnymi przyczynami. Każde niepowodzenie należy rozpatrywać indywidualnie.

⁴¹ E. K u m i k: *Nauczyciel rozpoczynający pracę w szkole muzycznej. Wybrane przepisy prawa oświatowego, struktura i organizacja szkoły*. T. 1. Łódź 2011, s. 91.

Nauczyciele szkół muzycznych powinni tak pracować z uczniami, aby potrafili oni każdą porażkę zamieniać w sukces.

Obecni studenci, wśród których zostały przeprowadzone badania, mają szansę dzięki przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej na tzw. lepszą przyszłość, związaną między innymi z możliwością wykonywania zawodu poza granicami kraju. Będąc w pełni świadomymi sytuacji panującej w gospodarce i na rynku pracy, podnoszą swoje kwalifikacje i stopniowo przygotowują się do chwili, gdy będą musieli skonfrontować swoje umiejętności z oczekiwaniami osób, od których będzie zależało to, czy i w jakim zakresie możliwe będzie zaspokojenie ich własnych oczekiwań. Młodzi ludzie potrafią krytycznie oceniać otaczającą ich rzeczywistość. Będąc świadomymi trudności w osiągnięciu sukcesu w kształceniu muzycznym, wiele czasu poświęcają na doskonalenie i podnoszenie swoich umiejętności. Pozostaje mieć nadzieję, że wysokie ambicje młodych ludzi pomogą im w realizacji życiowych celów i dążeń.

Ewa Kumik

Successes and Failures in Music Education in the Evaluation of Students from The Academy of Music in Łódź

S u m m a r y

Music education is a multipurpose and long-lasting process. The full cycle of education of a professional musician lasts almost seventeen years. Despite this long-lasting process, however, it is not always possible to achieve fully satisfying educative and artistic results. Mistakes happen too often — also pedagogical ones. Successes and failures accompany every student of music school. Their range and nature differ, the fact which parents and teachers often do not realize.

Key words: music education, students' successes, school failures

Ewa Kumik

Les succès et les échecs dans l'éducation musicale Dans l'évaluation des étudiants de l'Académie de musique de Łódź

R é s u m é

L'éducation musicale est un processus multitâche et à long terme. Le cycle complet de formation d'un musicien professionnel dure presque dix-sept ans. Pourtant, malgré une période d'éducation aussi longue, il n'est pas toujours possible d'obtenir des résultats pleinement satisfaisants au niveau pédagogique et artistique. Trop souvent des erreurs surviennent — aussi pédagogiques. Des succès et des erreurs accompagnent chaque élève de l'école de musique. Leur échelle et caractère sont très variés, ce qui est souvent ignoré par parents, et aussi par des enseignants.

Mots-clés : éducation musicale, succès des élèves, échecs scolaires